Kronikk / Aftenposten

Når Kulturdyret Våkner

Av
Per Fronth
Kunstner
Ateliér No 10
April 2015

Når Kulturdyret våkner

I Norge er det nærmest galt å tjene penger på kunst, den er tross alt pur og må ikke besudles. Samtidig hungrer kulturen etter å få nok penger til seg selv - så lenge midlene er filtrert gjennom det Kongelige norske kulturdepartement.

PER FRONTH, samtidskunstner.

Jeg våger å kalle meg kunstner. Selv om jeg arbeider med noe av det mest skambelagte i norsk kulturliv, nemlig kunst som selger. Det er et livsvalg; motivert av troen på eget talent og kunstnerskap, uavhengig av andres meninger og uten andre garantister enn meg selv.

Hver eneste dag går jeg inn i mitt skapende rom hvor sikkerhet er byttet ut med uforutsigbarhet, fastlønn mot en form for håp, vevd sammen av årevis med hardt arbeid og seriøs tilnærming til hva jeg forsøker å formidle. Belønningen er at jeg har skapt det rommet som skal til for å klare meg selv, både kunstnerisk og økonomisk.

I norsk kunstliv går det et vannskille. På den ene siden står det offentlige, massivt subsidierte kulturlivet. På den andre siden står miniputten, den private kultursektoren. Dette skillet beskyttes av våpendragere blant kunstnere, kritikere, kunstbyråkrater og journalister; av ideologiske, men først og fremst av økonomiske grunner. Begge sider er selvfølgelig tilretteleggere av «kvalitetskunst», hva nå enn det er. Men tilhengerne på den offentlige siden påberoper seg oftest eierskap til kvalitetsbegrepet.

Med sin enorme pengesekk utgjør Staten en formidabel økonomisk kraft i kulturfeltet. Det norske kulturbudsjettet for 2015 er på nesten 13 milliarder kroner. Noe som er én prosent av statsbudsjettet. Mange påtar seg derfor ansvaret med å være nasjonens kunstnere. I Norge var det 23.750 personer som titulerte seg som kunstner i 2014. Var du billedkunstner var du imidlertid blant de fattigste på kulturhuset, med en snittlønn på 89.000 kroner, ifølge Telemarksforskning. Det er ekstremt dårlig betalt for store drømmer og en lang, belånt utdannelse.

Jeg er en sterk tilhenger av den norske modellen, men den er ikke bærekraftig og den er utdatert på kulturfeltet. Statens maktposisjon i norsk kunstliv er blitt så stor at kunsten - og vi kunstnere - lever oss både frivillig og ufrivillig inn i et avhengighetsforhold til kunstalmissene som deles ut over kulturbudsjettet. Almisser som er milevis fra å kunne møte det økende tilfanget av nyutdannede kunstnere.

Omtrent én milliard frie midler fordeles årlig via faglig kompetente kunstkomiteer - i et miljø ofte med ubehagelige tette bånd - etter konsensus-prinsippet. For å få tilgang til disse midlene må søknadene og

kunsten tilpasses en norm, den tidsriktige kunsten som hvert år redefineres etter summen av kvalifisert synsing fra kulturmakten.

Hva slags kunst får vi ut av dette? Er det fri kunst? Statskunst? Eller er det kunst som tilpasser seg et subsidiert indre marked? Og er da denne kunsten bedre eller dårligere enn den kunsten som produseres i den private kunstverdenen?

Privat kunst bidrar årlig med fattigslige 600 millioner sunne, friske kroner rett inn i den norske kulturøkonomien. Samtidig har privatmarkedet et stort potensiale til å øke sin andel og innflytelse, og dette er noe som vil tvinge seg frem.

Gjennom 5 % -ordningen i Bildene Kunstneres Hjelpefond, har mine egne arbeider i forsiktig anslag forløst opp mot en million kroner til stipender og kunstnerstøtte. En takknemlig bekreftelse på at mitt kunstnerskap, i samarbeid med private gallerister, har betydning også for andre kunstnerkolleger. Man får ikke, og ber selvfølgelig heller ikke om, noen stående ovasjoner av den grunn. Det er likevel forunderlig at økonomiske realiteter er snudd fullstendig på hodet i kulturlivet her til lands.
Et sterkere samarbeid og en involvering av de private kunstutøverne er ikke en rasering av norsk kunstliv. Tvert imot er det en sunn og nødvendig utvikling som vil tjene både kunstnere og kunsten selv.
I Norge er det nærmest galt å tjene penger på kunst, den er tross alt pur og må ikke besudles. Samtidig hungrer kulturen etter å få nok penger til seg selv - så lenge midlene er filtrert gjennom det Kongelige norske kulturdepartement.

Statens kunstnerstipender for 2015 er nettopp fordelt. 894 kunstnere i alle disipliner skal forbruke 280 millioner kroner «det neste året på arbeidsro og fordypning - uten å måtte skjele *for* mye til avkastning og inntjening». Det sikrer mangfold for noen få. Men for hver kunstner som igjen jubler, står fire andre stirrende lenge på avslagsbrevet sitt. Det bør inspirere kunstnerne til å ta grep om egen skjebne.

Derfor, du kunstner der ute som tidlig ser dette og løsriver deg fra dette dogmet og fra den offentlige støtten: Du vil stå bedre rustet til å skape et rom og et marked hvor også du kan leve av kunsten din. Det er plass til mange flere på denne siden, så velkommen! Men vær forberedt på mye motgang. Spesielt fra dine kunstnerkolleger og det selvhøytidelige norske kunstmiljøet.

Møt det norske Kulturdyret.